

A csonka-bellyei uradalom erdőgazdasági eredményei, erdőmérnök, erdőtulajdonos, erdőtörvény, erdő

írta: Ajtay Jenő nyug. min. tan.

Már nyolcadik éve nyugdíjas létem dacára, a deliblati homokpusztán, valamint a pestmegyei homokok kezdő fásítási munkálatainál és néhány dombvidéki uradalom erdőgazdaságának megismerése közben szerzett tapasztalataim alapján, néhány tanáccsal szeretnék hasznos szolgálatot tenni az alföldfásítás remélhetőleg most már gyorsabb ütemben meginduló teendőihez.

Az erdőgazdaságban a termelési eredmények csak 10—20 esztendő, sőt szálerdőgazdaságánál egy évszázad mulva jelentkeznek, tehát ne akarja mindenki a kísérletezgetéseket előlről kezdeni és a tapasztalatokat *csak saját* megfigyelési adatai alapján gyűjteni, mert következményeit maga az erdő, de még inkább annak tulajdonosa fizeti meg. Szól tehát ezen figyelmeztetésem úgy az erdőmérnököknek, mint még inkább az erdőbirtokosoknak. Nem akarom ezzel azt mondani, hogy valaki vakon csakis az eddigi olvasott tapasztalatí adatokhoz alkalmazkodjék, hanem igen is figyeljen, nyitott szemmel járjon és igyekezzék működési köre helyi viszonyaival jól megismerkedve, az eddig olvasottakat fejleszteni és újabb tapasztalatait a szaklapokban feltétlenül közölni.

Ezek előrebocsátása után rátérek a *Csonka-Bellyei uradalom* erdőgazdasági viszonyainak rövid ismertetésére, rámutatva az ott látottak tanulságaira. Szükséges ez annál inkább, mert az alföldfásítás feladatai közé a vízmenti áradványterületek erdősítése is tartozik.

Az uradalom jelenlegi erdőgazdasági területe — Trianon jóvoltából — kereken 9.000 kat. hold, melyből 6.625 kat. hold az erdő. Székelye Baranya vármegye mohácsi járásában Sátorhely, ahol a jószágigazgatósági központ van. Az erdőgazdasági terület két erdőgondnokságra oszlik, melyek egyike Izabella-

földön, másika pedig Karapancsán van. Jóságigazgató: Stettner Pál, erdőgondnokok: Pfenningberger Félix és Losterfer Rezső. Rangjukat nem tudom, csak annyit tudok, hogy többszörös családapák, nagyapák, de lehet, hogy még gyakornok úr vagy „erdész” úrnak hívják őket, mert gyönyörű, sőt mesés erdőgazdasági eredményeik dacára az uradalom nem nagyon bőkezűsködött főiskolai végzettségük és óriási teljesítményüknek megfelelő címek adományozásával. Meg kell emlékezni még egy évvel előbb itt szolgált és már nyugdíjba ment „erdész” kollégánkról, Dokupil Adolfról, akinek nevéhez szintén jelentékeny része fűződik az ottani gyönyörű eredményeknek és aki talán szintén „erdész fiatal úr” ranggal ment nyugdíjba. Ne vegye tőlem senki ezen utóbbi mondatokat sértőnek, csak azért igyekeztem ezt humorral fűszerezni, hogy emlékeztessenek az erdésznek néha még napjainkban is tapasztalható nagyon lekicsinyelt helyzetére. Néhány napi ott tartózkodásom arról győzött meg, hogy az erdészlet és gazdaság egymást megértésben is lényeges javulást láthatunk, mert az *erdőgazdaság*, az *erdőtulajdonos* és az *erdő* érdekeinek védelmében nagyszerűen állt mellettünk és versenyzett velünk a jóságigazgató.

Az uradalom *hitbizomány*, tehát reá a nemsokára néhaivá válendő 1879. évi XXXI. t.-c. 17. §-a vonatkozott, vagyis erdőgazdasági üzemterv szerint van kezelve. Van ott egy 40 éves, 60 éves és 80 éves vágásforduló. A 80 éves vágásfordulós üzemosztályok dunai védtöltéssel ármentesített területben vannak, a 60 éves vágásforduló egy dombvidéki fekvésű 748 holdas (30% tölgy, 30% cser, 20% ákác, 2% gyertyán és 18% f. fenyő) erdőben van alkalmazva, míg a 40 éves vágásforduló a védtöltésen kívül a Duna árterületébe eső 60—80%-ig nyár és fűzből álló erdőkre van sarjerdőüzemként ráerőszakolva.

Magam részéről mindhárom vágásfordulót túlhosszúnak tartom. Ennek indokolása nem tartozik jelen értekezésem keretébe, elég ha a talaj *ultra első osztályú* voltára hivatkozva, itt felhívom a majd végzendő *üzemátvizsgálás* erős figyelmét ezen észleletemre.

A fentebb említett 748 holdas dombvidéki és teljesen különálló erdő kivételével a többi, mondhatni teljesen sík területen fekszik, alig 3—4 méterrel a Duna vízszintje felett, nagy álta-

lánosságban a képzelhető legelsőrendűbb, gazdag, kövér talajon. És lám, *ez a talaj mégsem egyforma, hanem vannak benne — néha minden átmenet nélkül — hihetetlen változatok!*

Ez az a körülmény, amire fel akarom hívni a fiatalabb erdőmérnökmenzedék érdeklődését, az erdészeti főosztály és a mindenkori földművelésügyi miniszterek figyelmét. Mi, homoki viszonyok között megélemedett alföldfásítók, már egész természetesnek találjuk, ha már majdnem négyszögletekig menő aprólékossággal osztályozzuk a homoktalajokat és válogatjuk az ezekre alkalmas fanemeket. Emiatti nyughatatlanságunkban, nem elégedtünk meg a homoktalajok magassági fekvésével, fizikai tulajdonságaival. Kerestük az okokat, segítségül vettük a botanikát, egyesek (Kiss Ferenc, Kallivoda Andor, Magyar Pál stb.) egész külön szaktudománnyá fejlesztették ezt.

A sors engem — bár rövid néhány napra — a csonka-bellyei uradalomba is eljuttatott, ott láttam, hogy nemcsak a homokon, hanem *a legkövérebb áradványtalajon* is gyakori talajváltozatokkal van dolgunk.

Erdőmérnök:

A csonka-bellyei uradalomban járva, az ottani kollégák talán mindjárt az első nap észrevették rajtam azt a különös hatást, amelyet bennem az ottani erdőállományok keltettek. Fiatal és középkorú, már kész, felnőtt erdőkben nem lehetett aljnövényzetet látni, tehát minden homoki növényismeretem hasznavehetetlenné vált. Nyughatatlan kíváncsisággal tettem fel a kérdést, hogy miért kell itten a kocsányostölgynek, amerikai diónak, magas kőrisnek, amerikai kőrisnek, ákácnak és kanadai nyárnak egymást szeszélyesen váltogatva előfordulnia a mesterséges erdősitésekben?

Azért, mert a talajminőségek így kívánják, volt rá a válasz, az engem kísérő kollégától. De ezt a választ oly megdöbbenő szerénységgel adta meg, mintha bocsánatot akart volna kérni, hogy ő ezt olyan jól megcsinálta. Ez a kolléga Pfenningberger Félix volt! Szerénységénél talán csak a szorgalma nagyobb, mert — egyéb hétköznapi elfoglaltságom mellett — még vasárnap sem sajnálta a fáradságot engem vinni és újabbnál újabb, szebbnél-szebb, sikerült erdőket mutatni.

Láthatók ott nagyterjedelmű *amerikai dió, magas kőris,*

kanadai nyár, amerikai kőris és ákác állományok hihetetlen minőségekkel, a szó szigorú értelmében *ágtiszta, gyönyörű, egyes* növéssel, korukhoz viszonyítva hihetetlen magasságokkal és fatömegekkel. Mondhatni, amerikai dió-, amerikai kőris-, kanadai nyár-, magas kőris- és ákác-gyertyák ezek.

Oh, tu Félix collega! Hogy Téged nem bánt a hiúság ördöge! Ha már hiúságból nem, hát minden kollégád öröme és fiatalságunk buzdítására fényképezni kell ezeket az állományokat, írni kell róluk, magasság méréseket, átmérő méréseket, fatömegfelvételeket kell csinálni róluk!

Ti túlszerény erdőmérnök kollégák! Ide írom neveteket: Dokupil Adolf, Pfenningberger Félix, Lostorfer Rezső és a többi, akiknek neveit nem tudom. Ne szerénykedjete! Ne vigyétek tapasztalataitokat magatokkal a másvilágra! Ismertessétek munkátok eredményét, mert különben még a fák is elfelejtkeznek rólatok! Nem tudják a Ti gazdáitok, hogy erdejüknek 50—60 évnél öregebb része nem sokat ér, hanem az 50 évnél fiatalabb állományok, melyeket Ti csináltatok, 400—500%-al már eddig is felemelték gazdáitok birtokának értékét! Ezt nem kürtölik semilyen irányba a megafónok! A birtok boldog örökösei sohasem fogják tudni meghálálni, de még méltányolni sem működéseitek eredményét! Ismertessétek ottani pontos felvételi adatokkal az újabb erdőmérnöki generáció okulására az eredményeket. Vágtatok az egyik vadászkastély közelében egy 34 éves kanadai nyár állományt, mely kat. holdanként 11.000, azaz tizenegyezer pengőt jövedelmezett! Miért hallgattok erről? Az „Erdészeti Lapok”, valamint mi kollégák elfogulatlanok vagyunk, idegen hangzású neveitek dacára, kalapot emelünk előttetek szakszerű munkátokért!

Éppen az erdőgazdaság az az ősfoglalkozási ágazat, melyben legnehezebb a tanulságokat levonni, mert itt az eredmények nem minden évben jelentkeznek, hanem évtizedek kellenek hozzá míg egy mesterséges beavatkozás hasznos vagy káros következményei jelentkeznek, tehát minden más őstermelő ágazat szaklapjainál sokkalta szükségesebb az „Erdészeti Lapok”-ban a tapasztalatok közlése. Különösen kívánatos ez a fiatal erdőmérnök-kollégák érdekében, hogy alkalmuk legyen az

ilyen eredményeket a helyszínén megtekintve, az új alföldfásítási akcióban alkalmazni is őket.

Minden működő erdőmérnöknek fokozott kötelessége éber figyelemmel kísérni a tapasztalati eredményeket, mert az erdőgazdaság is hihetetlen változásoknak néz elébe. El kell készülvén lennünk arra, hogy a kanadai nyár mihelyt egyenesebb és ágtisztább rönkökben fog forgalomba kerülni, jelentékenyen háttérbe fogja szorítani a deszkaanyagban a fenyőféléket. Annál könnyebben teheti ezt, mert teljes kifejlődéséhez félannyi időre van szüksége mint a fenyőknek.

Ugyanez áll nekik megfelelő talajokon az amerikai dió és tölgy, valamint az amerikai kőris és magas kőris közötti vonatkozásban is. Márpedig ezen fanemek alkalmazására az előreláthatólag gyorsabb ütemben meginduló alföldfásításnál sor kerül.

Az erdőgazdaság nincsen annyi időjárás-szeszélynek alávetve, mint a mezőgazdaság, az erdőgazdaság már elérte azt a pozíciót, hogy majdnem egyenlő, de mindenesetre egyenletesebb és biztosabb jövedelmezőségűnek tekintik a mezőgazdaságnál, tehát minden erdőmérnöknek résen kell lennie, hogy a helyzet létesítette követelményeknek meg is feleljen.

Nekünk a rendkívül lassúnövésű fanemek tenyésztéséről át kell térni a csonka-bellyei uradalom mitájára a gyorsnövésű és tömeget termelő fanemekre, mert hiszen már a „fapép”-ből hengerelt lemezek gyártási idejét is elértük, vegyi preparátumokkal ezt már tartóssá és tűzmentessé is akarják tenni. Honnan fogja tudni az a fogyasztó, hogy milyen fának a pépjét keverte bele abba a hengerelt lemezbe az a gyáros?

Erdőtulajdonos:

Nem tudom elég jóindulattal és még kevésbé tudom elég hatékonyan felhívni az erdőtulajdonosok figyelmét arra, hogy az eddiginél sokkal nagyobb eréllyel védelmezzék erdőbirtokaik érdekeit. A fentiekben rámutattam arra, hogy milyen hihetetlen mértékben emelte 50 éven innen a modern erdőészet a csonka-bellyei uradalom birtokértékét. A legnagyobb tiszteletem dacára, amit érzek azért, hogy a csonka-bellyei uradalom tulajdonosai abból a dúsgazdag talajú területből 6.625 kat. holdat

tartanak erdőgazdasági művelés alatt; ki kell itt nyíltan jelen-
tenem, hogy az ottani erdészetnek rettenetes küzdelmet kell
folytatnia az „erdő” védelmében. Történik pedig ez a mérhe-
tetlen harc a vadászat miatt és főleg a túlhajtott vadtenyésztés
miatt. Szép, szép az a vadászat, hiszen magunkat és mindnyá-
junkat ez a szenvedély hozott a pályánkra, de mikor minden vá-
gásterületet be kell keríteni és 10 éven át bekerítve kell tartani,
mert különben a szarvasok ott mindent tövig rágnak, akkor gon-
dolkodóba kell esnünk, hogy vadászszenvedélyünket elégítsük-e
ki, vagy pedig a fiatalosok megmentésére hozott óriási pénzáldo-
zatot takarítsuk-e meg. Nem tárgya jelen értekezésemnek ez
a kérdés, nem is foglalkozom tovább vele, hiszen csak azért em-
lítettem fel, hogy annál jobban rámutassak az ottani kollégák
titáni küzdelmeire és elért eredményeik fényességére. Ami pe-
dig a kérdés lényegi megoldását illeti, itt már igazán a nagyon,
de nagyon „arany középút” alkalmazását tudnám csak ajánlani,
ezt pedig értekezésem alcímeinek megfelelően az „erdőtulajdo-
nos” az „erdőmérnök”-eivel együttesen hamarabb megtalálják,
mint én, mert a nagyobb jövedelmezőség elérése az erdőtulajdo-
nosnak az erdőmérnökkel közös érdeke. A túlhajtott vadászati
szenvedély éppen olyan káros, mint a túlhosszú vágásforduló.
Én voltam az, aki a túlkövetelésű „turista paragrafus”-sal szem-
ben külön indítvánnyal keltem védelmére az erdőtulajdonosok
tulajdonjogának, az erdőnek és a vadászatnak. Hogy igazam
volt, azt legjobban bizonyítva láttam akkor, mikor a képviselő-
házban Kétli Anna kelt a turista paragrafus védelmére. Van te-
hát bennem vadászati szenvedély éppúgy, mint a csonka-bellyei
uradalom erdőtisztjeiben, mégis ki merem mondani, hogy az ot-
tani szarvastenyésztést *túlzottnak* tartom. Olvastam én ottan
84, 106 és 121 darabból álló szarvascsapatokat. Nagyon szép lát-
vány! Gyönyörű és megható eredmény! De nem szeretnék az
uradalomnak pénzügyminisztere lenni.

Szarvas-étlap:

December 20-ától március 1-éig körülbelül 30—30 darab
szarvasbika részére számítva, az erdő különböző pontjain több
helyen.

Naponként: 30 kgr. tengeridara,
 8 „ melasz,
 60 „ takarmányrépa, vagy répaszelet,
 1 „ só,
 0.5 „ takarmány-mész,
 Vadgesztenye egészben, amennyi van,
 Széna kazlakban, amennyi fogy.

Az etetés csak a téli időszakban történik. Az egész erdő sodronnyal van bekerítve, a vadállomány tehát nem mehet idegen területre kárt tenni. Minden fiatalos 10 éves koráig szitén külön sodronnykerítéssel van védve. Minden csemetekertet külön be kell keríteni. Minden csicsókavetést a kifejlődésig külön be kell keríteni, mert különben a vetőgumóknak még irmagja sem maradna. Ez mind rengeteg költséggel jár. Teljesen az uradalom belügye. Nem is avatkozom bele. A kérdésnek még szociális oldalai sem érintenek. A turisták érdekvédőinek szociális szólamai sem nagyon rázkódtattak meg, mert tisztában vagyok a *tulajdonjog áttörése után* a szociális kommunista gondolkozásnak azon jelmondatával, hogy „ami a tied, az az enyém, ami az enyém, az nem a tied”.

Mégis csökkenteném a vadállományt, illetőleg lényegesen leszorítanám annak tenyésztését kisebb területre, mert az erdőgazdasági érdek, közgazdasági érdek, a haza érdeke! Elsősorban azonban a tulajdonos érdeke!

Nem avatkozom az erdőtisztek javadalmazásába, ez is magánügy, amihez nincs semmi közöm, de igenis adnék azoknak az erdőtiszteknek olyan címeket, aminő őket főiskolai végzettségüknél, nagy tapasztalataiknál és gyönyörű eredményeiknél fogva megilleti.

Erdőtörvény:

A nemsokára életbelépő új erdőtörvény erdőtulajdonosok és erdőmérnökök nagyon alapos, nagyon megfontolt és hosszú tárgyalásokon elhangzott hozzászólásának „érett” eredménye. Én, aki már — nyugdíjas létemre — elmondhatom, hogy minden felső befolyás nélkül, csak az erdőért rajongó lélekkel kísérem végig a törvényelőkészítő tárgyalásokat, azon meglátásomnak adok kifejezést, hogy az új erdőtörvény a régiekkel szem-

ben az erdőtulajdonosokra kevesebb, úgynevezett kellemetlenkedő megkötöttséget tartalmaz. Mindennek dacára az új erdőtvény a régiekkel szemben az erdők fentartása szempontjából és általános közérdek szempontjából éppen úgy, mint állami felügyelet szempontjából értékes haladást jelent. Eredménye ez azon kiváló gyakorlati érzékről tanuskodó értékes hozzászólásoknak, melyeket a tárgyalások folyamán a törvénytervezet minden mondatánál hallottunk.

Most már aztán az erdőtulajdonosokon van a sor, hogy az erdőmérnökökkel, az állami erdőfelügyelettel és az erdőgazdasági tanáccsal összhangban, *önzetlenül* állapítsák meg erdőgazdaságaik alapját. Így a csonka-bellyei uradalom mindenkori tulajdonosain van a sor, hogy olyan vágásfordulót állapítson meg, mely az ottani talajviszonyoknak legjobban megfelel és amelyben a kanadai nyár kétszer, az ákác pedig háromszor is kerülhet vágás alá. Ezt az ottani erdőmérnök kollegáink legjobban meg tudják mondani és bátran meg kell mondaniok bármennyire túlszerények is. Az alföldfásítás állami főirányító szerve pedig tartsa közérdekből kötelességének, hogy az alföldfásításhoz beosztott összes erdőmérnököket, sőt *értelmesebb erdőőröket* (Módlá, Bölcs stb.) hivatalból, csoportonként küldje ki a csonka-bellyei uradalomba az ottani eredmények megtekintése, tanulmányozása és követése végett. Meg fogják látni, milyen kimondottan gyakorlati hozzáértéssel csináltak az ottani öreg kollegák olyan gyönyörű fiatal és középkorú erdőket, melyekbe imádkozni lehet járni! Így fog az új erdőtvény lapunk decemberi számában megjelent értekezésemnek megfelelően a méhészet érdekeit is felkarolva, Csonka-Magyarország *általános gazdasági áldást hozó* törvényévé válni.

Erdő:

Mi még erdészeti *akadémiát* végeztünk, az utánunk következők erdészeti *főiskolát* hallgattak, most meg már *egyetem*et járnak. Az időnek ugyanilyen forgandóságával, ha nem is az „Árpád sínautó” gyorsaságával, változtak és változnak az erdőgazdaság feladatai is. Ma már a hosszú, vastag épületgerendákat kiszorította a vasbeton, a vasúti talpfa már csak kegyelem-

ből fa, nemsokára „beton-talpfa”, vagy fából vaskarika lesz, a deszkát már fapépből hengerelt lapokkal akarják pótolni, ezeket hőszigetelőkként reklamirozzák, szilárdabbakká akarják tenni a deszkánál, gyulékonyságukat megváltoztatják és még nem tudjuk mi fog következni. Minden jel azonban arra mutat, hogy a hosszú vágásfordulóknak befellegzett, tömegtermelésre kell berendezkednünk, olyan fanemekkel, melyek sokkal gyorsabb növéskéek az eddigi tenyésztés tárgyát képező fanemeinknél. Nagyon sok dunántúli erdőgazdaságban a 80 éves vágásfordulójú tölgy helyét alighanem el fogja foglalni az erdei fenyő, mely ugyanezen idő alatt két használatot is adhat. Ezekhez hasonló számtalan lehetőség és eshetőség előtt állunk, melyeket állandóan és éberén kell figyelnünk, de semmi esetre sem szabad a régi konzervativizmus korlátai között maradnunk.

Amint annakidején tanultuk, mindig egy „eszményi állapot” legyen a szemünk előtt. Erre az álföldfásítás terén a csonka-bellyei uradalom igen jó tanulságos példa, melynek hihetetlenül szép eredményeit kell igyekeznünk mindenütt elérni. Igaz, hogy a talajviszonyok ezt nem sok helyen teszik lehetővé, de ha már „eszményi” célt tűzünk magunk elé, miért ne legyen ez a legszebb cél a csonka-bellyei uradalmi eredmény, a legszebb, amit csak láthatunk.
